

תורת אביגדור

הגאון ר' אביגדור מילר זצ"ל

פרשת קרח תשפ"ד

הרצון האמיתי: כבוד!

תוכן

א' - הכבוד השלילי / א

ב' - השימוש החיובי בכבוד / ג

ג' - המטרה של מידת הכבוד / ו

אדם שרואה ענני כבוד מדי יום ביומו וזוכה לאכול לחם מן השמים, לא יתכן שיהיה פגם, ולו הקטן ביותר, באמונתו. הוא הגיע לאמונה חושית ברמה גבוהה יותר מכפי שאנחנו נשיג אי פעם.

מפלתו של קורח

מה קרה לו אם כן? מה הביא למפלתו של אדם כזה, שהיה 'גדול' של ממש? מה ארע לאישיות הגדולה הזו ששמה קורח, שגרם לו להיאבד מתוך הקהל - לנצח?

התשובה לשאלה זו, היא היא הנושא שלנו היום. עלינו להבין שמפלתו של קורח הגיעה מכח דבר אחד בלבד: כבוד. עם כל גדולתו של קורח, ועם כל החכמה שהיתה לו, כשהוא עמד בפני ניסיון שבו הוא ראה אדם מהשבט שלו בעצמו, שבט לוי, שזכה לקבל את המשרה הנחשקת של כהן גדול, בזמן שהוא נשאר מאחור, זה הרס אותו. אותה קנאה, אותה תשוקה להשיג כבוד, היא זו שהביאה למפלתו.

לפני שנצלול לעומקה של סוגיא זו, סוגית הכבוד, נקדים ללמוד על אדם גדול נוסף, שחוה אף הוא מפלה דומה, וזאת כדי להדגיש את גודל האסון שתשוקה זו עלולה להמיט על האדם. מיהו אותו אדם גדול? דואג האדומי.

אביר הרועים

מי היה דואג? דואג האדומי היה "אביר הרועים אֶשֶׁר לְשָׂאוֹל" (שמואל א' כא, ח) - ראש המנהיגים בממשלתו של שאול. והנה, שאול בעצמו היה צדיק נשגב וענק בתורה, ואין ספק אם כן שהוא בחר באחד מגדולי הדור כדי לשמש כאביר הרועים שלו.

א' - הכבוד השלילי

גדולתו של קורח

כולנו - אפילו ילדים קטנים שלומדים בחיידר - למדנו ושמענו אודות הדמות מפרשתנו, הלא הוא קורח, ועל מה שארע לו. זהו סיפור ארוך עם פרטים רבים וחשובים, אבל סוף הסיפור הוא שקורח אבד. הפעם האחרונה שהוא נראה עלי אדמות היה כאשר עמד על פי הפתח הענק שפער הקב"ה בקרקע המדבר. קורח פתח את פיו הגדול כדי להלין על משה, ולכן הקב"ה פתח את פיה הגדול של האדמה שבלעה אותו אל תוך הגיהנם. וזהו. זה היה סופו של קורח.

אבל זה לא פשוט כפי שזה נשמע. עלינו לדעת שקורח לא היה סתם אדם פשוט; למעשה, הוא היה רחוק מאוד מלהיות כזה. קורח היה אדם גדול. צריך לזכור שקורח נטל חלק בכל האירועים הגדולים שעם ישראל עבר. הוא ראה בעיניו את עשרת המכות במצרים. הוא ראה כיצד הקב"ה בא וגאל אותנו מעבדות לחרות. הוא יצא ברגליו ממצרים, יחד עם האומה כולה, כשכולם מהללים יחד בשירה ובזמרה על גאולתנו ופדות נפשנו.

קורח אכל מן מדי יום ביומו. הוא ראה את הים נבקע לשנים, ועבר בתוכו בחרבה. הוא היה עד לטביעתם של המצרים. הוא עמד למרגלות הר סיני ושמע את קולו של השי"ת, והכריז, יחד עם האומה כולה: "נעשה ונשמע!" הוא קיבל את התורה יחד עם עם ישראל כולו. היתכן שבראשו של קורח היה אפילו צל צילו של ספק באמונה? בוודאי שלא! אין אדם בדורנו שיש לו אמונה במדרגה שהיתה לקורח. כך אומר השכל הישר.

המר והקשה, הוא איבד את שיווי משקלו; הוא מעד ונפל, וחיינו נחרבו לנצח.

היה זה במשכן ה', המקום שאליו הלך דואג כדי להתבודד לפני ה', ושב שאלו להשיג פאר וכבוד אמיתיים - הכבוד של מציאת חן בעיני ה' - באותו מקום ממש הוא נכשל בעוון שהביא לנפילתו, וגרם לו לאבד את חלקו לעולם הבא. כשראה דואג את דוד מגיע לאחימלך ומקבל ממנו לחם ואף חרב, הקנאה בערה בקרבו. "לא יאומן. הנה מגיע דוד, זה שמקרוב בא, זה שגוזל את כבודי, ואחימלך נותן לו אספקה ואף מחזק ומעודד אותו?!" והפסוק מספר שדואג חזר והלשין באוזני שאול על אחימלך ודוד; וכך הוא איבד את חלקו לעולם הבא.

ק"נ תירוצים

אכן, הענין הזה אינו פשוט כפי שאנחנו חושבים. הסיפורים בתנ"ך כתובים בצורה של 'שחורלבן', ואנחנו חושבים שאנחנו באמת מבינים אותם. אבל זוהי טעות. אמנם הסיפורים מנוסחים בלשון פשוטה, אבל הם רחוקים מלהיות פשוטים. אין ספק שמחשבותיו של דואג היו אציליות ביותר, ולא גסות ושפלות: "שאלו הלא מינה אותי להיות יד-ימינו, ומשכך, אחריותי היא בראש ובראשונה כלפי המלך. עלי להיות נאמן אליו. היהודי הזה, דוד, צובר אהדה רבה מדי, ויתכן מאוד שיום אחד הוא ינסה להדיח את שאול מכס המלכות". אתם יודעים איך מדיחים מלך? לא באמצעות בחירות - או יותר נכון, הונאת בחירות, כמו שעושים בימינו. מלך מדיחים על ידי חרב.

וכך, מתוך כוונה להציל את חייו של שאול המלך, החליט דואג, משרתו הנאמן, להזהיר אותו מפני בני בריתו של דוד, המסייעים לו למרוד במלך. דואג הנאמן החליט שזוהי מצוה המוטלת עליו, וכי הוא מחויב להודיע למלך מי הם אויביו. אלא שהקב"ה הביט אל תוך ליבו של דואג, וראה כי הוא פעל מתוך קנאה בדוד; הוא עשה את מה שעשה משום שחש כי הוא מתחיל לאבד מכבודו לטובת דוד.

אכן, אילו היינו מעמתים את דואג עם האשמה זו - נדמיין לרגע שדואג היה נכנס כעת אל בית מדרשו כעת; יהודי נכבד והדור פנים, תלמיד חכם גדול. והיינו אומרים לו: "דואג, אתה פועל מתוך תאוות הכבוד!" אין ספק שהוא היה דוחה את ההאשמות הללו, בצורה מנומקת היטב! הוא היה מסביר לנו ק"ן טעמים מדוע היה זה מחובתו להודיע על כך למלך.

הנביא נותן לנו להבין קצת מי היה דואג. היה זה כאשר דוד ברח משאול והגיע לנוב עיר הכהנים, וביקש מהם לספק לו מזון ונשק. הנביא מספר שבאותו זמן, דואג נכח אף הוא בעיר.

ומה הוא עשה שם? שימו לב מה היו מעשיו שם: דואג לא נסע לנוב לשם חופשה; הוא "נִעְצָר לְפָנֵי ה'" (שם). הוא לא נסע כדי לנוח, אלא כדי להתבודד עם קונו. הוא הגיע לנוב כדי להיות בהתבודדות עם הקב"ה. אני מעולם לא עשיתי כך. אתם עשיתם פעם דבר כזה? נסעתם פעם לאיזה מקום כדי להתבודד עם הקב"ה? דואג עשה את זה. זה האיש. לא רק שהוא היה גדול בתורה, אלא גם עובד ה'.

היינו מצפים אפוא שדואג האדומי, אביר הרועים, יהיה אחד המאורות המרכזיים ברקיע ההיסטוריה שלנו. אדם בעל שיעור קומה שכזה, שבלט בגדולתו אפילו באותו דור גדול, צריך היה להימנות בין גדולי ומאורי הדורות של האומה היהודית.

חורבן נצחי

אך עיון קצר במשנה בסנהדרין (צ, א) מגלה לנו סיפור שונה לגמרי. המשנה אומרת שדואג הוא אחד מאלו שאין להם חלק לעולם הבא! דואג נחל חורבן נצחי.

אין ספק שזהו דבר מפתיע ביותר. כיצד דבר כזה יכול בכלל להתרחש לאדם גדול כל כך? האם הוא נכנע לתאוותיו? אולי היתה זו חמדת הממון? האם הוא הוכנע על ידי הפיתוי להשיג הנאות גשמיות? לא! הוא היה מרום מכל הנושאים הללו. הוא כבר עבר את כל הנסיונות הללו בהצלחה.

התשובה היא, שמלבד כל מעלותיו - עמל התורה, זריזות, ותשוקה לקנות את מעלות השלמות - היתה לו גם תשוקה להשיג כבוד. תשוקה זו, שחבטה ללא הרף בנפשו של דואג, היא זו שמוטטה אותו מאיגרא רמא לבירא עמיקתא, וגרמה לו לאבד את חלקו בעולם הבא.

כבוד וקנאה

מה ארע שם? פשוט מאוד: דואג קינא בדוד. כשדוד הופיע בזירה של שאול, הוא הסיג את גבולו של דואג. עד לבואו של דוד, דואג זכה לעיקר הערכתו של שאול המלך. כאמור, הוא היה אדם גדול ביותר, בעל כישרונות מבורכים, שהשיג דברים רבים בחייו, ושאל העריך אותו עד מאוד.

ואז הגיע דוד, "ועל דבר זה נתקנא דואג האדומי בדוד" (זבחים נד, ב). כשדואג עמד בפני ניסיון הכבוד

וכמובן, הלילות של ימי השבוע צריכות להיות מוקדשות ללימוד. חוזרים הביתה מהעבודה, הולכים להתפלל מעריב, אוכלים ארוחת ערב, הולכים לנוח קצת - עם שעון מעורר, ואז מתחילים ללמוד. מי שרוצה להשיג משהו בחייו, אינו יכול להיכנע ליצר הרדיפה אחר הנאות החיים.

הניסיון הגדול

אין ספק אפוא שירבעם בן נבט עשה את כל הנ"ל - ויותר. הוא בוודאי הקריב הרבה מאוד על מנת להפוך לאדם גדול! עם זאת, לימדונו חז"ל (סנהדרין שם) שכשירבעם עמד בפני ניסיון הכבוד, כששאל "מי בראש?" - הוא או בן ישי, כלומר המלך מבית דוד - כששמע שבית דוד חייב להיות ראשון, תגובתו היתה: "אני לא מעוניין!"

בגלל שהוא סירב להיכנע לכבוד שהגיע לבית דוד, הוא הנציח את הפילוג מממלכת יהודה ומבית המקדש, וכולנו יודעים מה עלה בסופו. זהו עוד אדם גדול שנחרב לגמרי.

ב' - השימוש החיובי בכבוד

תאוות הכבוד

והנה, הרשות נתונה לנו להעמיק בדוגמאות אלו של אנשים גדולים שאבדו מן העולם עקב תשוקתם לכבוד. אמרתי שהרשות נתונה לנו - אולם באמת זוהי חובה המוטלת עלינו, שכן זו הסיבה שסיפורים אלו נכתבו בתנ"ך - כדי שנלמד אותם ונפיק מהם מוסר השכל.

אבל רבותי, לפני שנתחיל לעסוק בנושא הזה של 'כבוד', הבה נניח את הדברים על השולחן, ונהיה כנים עם עצמנו - מהי תשוקתו הגדולה ביותר של האדם בעולם הזה? מה הוא רוצה יותר מכל? כמובן שנראה כי אין סוף לתשוקותיו ולרצונותיו - 'וְכָל אֲשֶׁר שָׁאַל עֵינָי' (קהלת ב, י); אנחנו רוצים הכל! עם זאת, אם נבחן בדקדוק את שאיפותיה של האנושות, כשנבחן זאת על פי התורה, וכן על פי המחקר שלנו, נגיע למסקנה שהדבר שהאדם חושק בו יותר מכל הוא הכבוד.

היום אנשים קוראים לזה 'הכרה'. זהו המונח שבו אנו משתמשים כדי להסוות את המילה 'כבוד' - "אני לא מחפש כבוד, אני רק רוצה לקבל הכרה". בסדר, תקראו לזה איך שאתם רוצים, אבל אני אומר לכם מה זה. תאוותה הגדולה של נפש האדם, יותר מכל דבר אחר,

ולא היו אלו סתם טעמים של מה-בכך; הסברות שלו היו טובות כל כך, שאילו היינו מדפיסים אותן, היינו מקבלים יצירת מופת של ממש - ספר עמוק ומפולפל, ספר שהוא טוב בהרבה מה'קצות' וה'נתיבות'. דואג ידע ללמוד טוב יותר מה'קצות'. וכשהוא הגיע למסקנה שעליו לספר למלך אודות מעשיהם של דוד ואחימלך, בכוחו היה להצדיק את מעשיו על פי כל נימוק הלכתי שבתורה. אבל משמים פסקו שהוא עשה זאת מכח תאוות הכבוד.

הדרך לכתרה של תורה

הרבה אנשים גדולים בהיסטוריה של העם היהודי נכשלו רק בגלל סיבה זו. פעם עסקנו בארוכה בנושא של ירבעם בן נבט. ירבעם היה אדם גדול ביותר. הגמרא (סנהדרין קב, א) אומרת כי בתורתו של ירבעם לא היה שום דופי. זוהי אמירה בהחלט יוצאת דופן! פירושו של דבר הוא, שירבעם היה גאון, בעל שכל ישר ובהיר, ואחד מתלמידי החכמים הגדולים בדורו.

צריך להבין שאדם אינו יכול להפוך לגדול בתורה אלא אם כן הוא מקדיש את כל חלקי חייו לקב"ה. אדם שהוא משועבד להנאות החיים - לדוגמא, במקום להקדיש את מוצאי השבתות ללימוד התורה, הוא עולה לרכב ונוסע לבקר קרובי משפחה - לא יגיע רחוק מדי. יהודי שרוצה להצליח בלימוד, חייב לקבל החלטה - אני לא נוסע לביקורי קרובים. הוא פשוט לא יכול! כמו שכותב הרמב"ם (פ"ג מהלכות תלמוד תורה הי"ג): "מי שרצה לזכות בכתר התורה, יזהר בכל לילותיו ולא יאבד אפילו אחת מהן בשינה ואכילה ושתייה ושיחה וכיוצא בהן, אלא בתלמוד תורה ודברי חכמה".

אני מדבר כעת אליכם, בחורים צעירים שרוצים להצליח בחיים. בפגישה השניה עם המיועדת - בפגישה הראשונה קשה מדי לומר לה את הדברים, אז תמתינו לפגישה השניה - עליכם להודיע לה שהחיים שלכם מוקדשים לתורה, ולא תוכלו לברוח כל הזמן לשווער ולשוויגער. שיחת טלפון תספיק בהחלט.

אינכם יכולים להרשות לעצמכם לוותר על החיים שלכם! אם אתם רוצים להצליח בלימוד התורה, עליכם לנצל את הזמן. בשבת בבוקר, אי אפשר לישון עד השעה שמונה. צריך לקום בשעה שבע, ולנצל את הזמן שלפני התפילה ללימוד תורה. צריך לשבת בבית המדרש בלילות השבת הארוכים של החורף, ובצהרי השבת הארוכים של הקיץ. וכך גם במוצאי שבתות. ואם אתה אדם עובד, גם בכל שעות היום של יום ראשון.¹

1. א.ה. יום ראשון הוא יום פגרה בארה"ב.

(בבא מציעא נט, א), כי זוהי הטובה הגדולה ביותר שתוכל לעשות עמה.

וזה נוגע לא רק לאשה; זוהי הטובה הגדולה ביותר שתוכל לעשות עם כל אחד ואחד. אם אתה רואה בחור ישיבה שלומד, או ילד שמתפלל בנעימות, עודד אותם. כבד אותם. כבד את חבריך לספסל בית הכנסת. כבד את העובדים שלך - זה כמו להעניק להם העלאה במשכורת; לפעמים תוכל לחסוך כסף בכך שתכבד את העובדים שלך. כבד את אלה שעובדים אתך ואת שכניך. בכך תהפוך לאיש חסד, כי אתה מספק לכולם את הדבר שאליו הם מתאווים יותר מכל - 'הכרה'.

וכעת השאלה הנשאלת היא, מנין מגיעה התשוקה הזו? אפילו תינוק קטן נולד עם תשוקה להשיג כבוד; הוא לא למד את זה מאחרים. הוא עומד בלול ומקפץ מעלה-מטה, וכשמוחאים לו כפים, זה גורם לו לעשות זה את זה שוב, בכוחות מחודשים, כי הוא רואה שיש לו קהל צופים. אפילו הוא שואף לכבוד. זהו טבע מולד.

בין אדם לבהמה

התאווה הזו אינה קיימת אצל בעלי חיים. גם אם רואים מדי פעם עוף מיוחד הפורש בגאון את כנפיו וחושף נוצות נפלאים, אל תחשדו בו ברדיפת הכבוד - בסך הכל הוא מחפש שידוך. אינסטינקט הזיווג הוא זה שמפעיל אותו, ותו לא. לפעמים זה נעשה במטרה להרחיק מתחרים, אבל זה אף פעם לא מגיע מתוך תשוקה לכבוד. התשוקה הזו להשיג כבוד ותהילה היא ייחודית אצל בני האדם; הקב"ה נתן אותה רק לנו.

והנה זה אנו יודעים, שאין שום חלק בנפש האדם שנמצא שם בטעות. הקב"ה לא הטביע באדם דחפים כל כך בסיסיים, ללא כל מטרה ותכלית. כמו שאם תפתח את מכסה המנוע של הרכב ותראה שם כל מיני דברים שאתה לא מבין מדוע הם שם, בוודאי לא תחשוב שהם הונחו שם בטעות. אתה מבין באופן טבעי שיצרני כלי הרכב לא יבזבזו אף אום או בורג, אלא לכל דבר יש תכלית. ברור אפוא שכל רגש שנברא באדם, נברא עבור מטרה מסוימת.

אז אם אנו רואים שהקב"ה ברא באדם את יצר התהילה שפועם בתוך ליבו וילילה, מוכרחת להיות כך סיבה טובה. ואם הוא פועם בעוז ובגבורה, זה מוכרח להיות משהו חשוב ביותר. השאלה היחידה היא: "למה?" מה התכלית של דחף זה? רק כדי להרוס אנשים גדולים? לא, זו אינה סיבה מספקת.

היא להשיג כבוד ותהילה. וגם אם אתה צדיק, ולמדת שהכבוד הוא אחד הדברים ש"מוציאין את האדם מן העולם" (אבות ד, כא) - הרי זה מה שארע לקורח - אבל אי אפשר לברוח מהעובדה שזהו הטבע האנושי.

עולם של כבוד

האם איננו רואים כיצד אנשים מוכנים לוותר על כל כך הרבה, רק כדי להשיג כבוד ותהילה? כל מיני אנשים שחולמים להיות ציירים, נוסעים לפריז וחיים בחדרונים ועליות גג, ומרעיבים את עצמם במשך שנים רבות, ומציירים ציורים, ציור ועוד ציור ועוד ציור, תוך תקווה שיום יבוא ואחד הציורים שלהם יזכה להיות מוצג בתערוכה כלשהי, וכך הם יתפרסמו. ברגע זה ממש, כל מיני כותבים למיניהם יושבים במרתפים, קפואים ורעבים, ושולחים כתבה אחר כתבה לכל מיני עיתונים וכתבי עת, בתקווה שיום יבוא והם יזכו להכרה.

ומה עם אותם חיילים שקופצים בשמחה אל קו החזית ומוסרים נפשם למות - ומדוע? כי אולי יום אחד ינצחו את שמועל על גבי איזו לוחית זיכרון באיזו ככר קטנה באחת העיירות במרכז ארה"ב. כמובן שהעוברים ושבים לעולם לא יעיפו מבט ללוחית הזו, אבל די בתהילה הזו כדי לגרום להם להקריב את חייהם.

מדוע אנשים מנסים להתעשר? למה ישנם כל כך הרבה יהודים עשירים ברוך ה'? הרי הם לא זקוקים לכל הכסף הזה. התשובה היא, שהם רוצים להיות חשובים, וחשיבות פירושה כבוד. כמובן שהם רוצים גם לתת צדקה - הם בונים מוסדות תורה ובונים את עם ישראל, וכולנו אסירי תודה על כך - אבל לב התופעה הוא כבוד ותהילה; זוהי תאוותו הגדולה של כל אדם.

אנחנו שואפים, בכל ליבנו, להיות 'מישהו'. איננו רוצים להיות אפס. אנחנו זועקים, מתוך חרדי הנפש הפנימיים ביותר: "ריבוננו של עולם, אנא עזור לי להפוך ל'מישהו', שחיי לא ילכו לריק!" זוהי זעקתה הבסיסית ביותר של נפש האדם; אנחנו מתאווים לכבוד ותהילה יותר מכל דבר אחר.

עידוד ללא גבול

ולכן, אם אתה רוצה להיות איש חסד, כדאי שתזכור את הנקודה הזו. יתכן ואשתך מבקשת ממך כסף, לפעמים הרבה כסף, אבל יותר מכל דבר אחר היא רוצה כבוד. אז אם אתה רוצה להיות בעל טוב, עליך לכבד את אשתך. ואל תתקמצן; תפזר בנדיבות מילים של שבח וכבוד. כשהיא מכינה לך ארוחת ערב, תאריך לתאר ולשבח את כישרונותיה ויכולותיה. "אוקירו לנשייכו"

להם לתרום גם כן. הם רוצים להתחרות אתך; הם חושבים על כבוד עצמם. וה' מחייך. הוא מרוצה מכך שבניו מנצלים את האינסטינקט שלהם למטרה שלשמה הוא נועד - לעבודתו יתברך.

די עם הטעות!

אני יודע שיש אנשים שכשהם שומעים דיבורים כאלו, הם מיד מתקשים: הרי כבר אמרו חז"ל: "אל תהיו כעבדים המשמשים את הרב על מנת לקבל פרס!" (אבות א, ג) ובכן, רבותי, עלינו להבין שהדבר לא נאמר עבור הציבור בני זמננו. עבורנו, זו תהיה טעות.² אתם רוצים להישאר קטנים? אז תמשיכו לשנן את המאמר הזה שוב ושוב, וכך תישארו כפי שאתם, ולא תגיעו לשום מקום.

אני זוכר כיצד מו"ר רבי אברהם גרודז'ינסקי זצ"ל הי"ד, המשגיח דסלבודקה, שאל פעם: כיצד זה אמרו חז"ל "לעולם יעסוק אדם בתורה ובמצוות שלא לשמה" (פסחים ג, ב) - הוי אומר: למד תורה, עסוק במצוות, התעלה במוסר ובמידות - והכל בשביל הכבוד! האין זה דבר תמוה? ללמוד תורה כדי להיות תלמיד חכם מפורסם? לקיים מצוות כדי שאנשים יחשבו עליך דברים טובים? "איך אפשר", שאל רבי אברהם זצ"ל, "לתת היתר גורף שכזה - להיות בלתי כנים? כמה מפתיע לשמוע דברים כאלו מפי חז"ל!"

והוא הסביר שאמנם זוהי אמירה מפתיעה, אבל הביאור הוא שחז"ל הבינו שלא ללמוד ולא לקיים מצוות, לא להשיג ולגדול - זוהי רעה עוד יותר גדולה מאשר לעשות זאת שלא לשמה. אילו לא היינו פועלים מתוך מטרה לזכות לכבוד, אף אחד לא היה מטפס במעלה ההר של עבודת ה'!

4 כוח-סוס

מוטל עלינו לטפס על ההר, אבל אנחנו לא נעשה את זה בכוחות עצמנו. משל למה הדבר דומה, לאדם שנוסע ברכבו במעלה ההר, ובאמצע הדרך הרכב מת, וכעת הוא צריך לדחוף את הרכב במעלה ההר. למרות שאף פעם לא ניסיתי זאת, אני מתאר לעצמי שזו משימה לא פשוטה. נניח שמשקלו של כלי רכב הוא כארבע מאות וחמישים קילוגרם, ואילו הנהג שוקל שמונים, כך שהוא ניצב בפני משימה קשה.

סודה של תהילה

הבה נטה אוזן לדבריו של רבינו סעדיה גאון, אותם כתב בספרו "האמונות והדעות". שימו לב לדבריו, שאותם אתם עומדים לשמוע כעת, כי בדברים אלו טמון סוד הצלחתנו בחיים: רבי סעדיה גאון כותב, שהיצר הזה נטבע באדם, עבור העולם הבא.

אפשר להבין את דבריו של רבינו סעדיה גאון בשתי רמות; שלב אחרי שלב. ראשית כל הוא מלמד אותנו שהקב"ה הטביע בבני אדם תשוקה להתעלות ולהתקדם, כדי שנתעלה ונתקדם בכל ההישגים שיביאו אותנו לעולם הבא.

זו הסיבה שבחורים מתחרים ביניהם בלימוד. פלוני רוצה להיות למדן גדול, כדי לזכות להכרה על ידי התורה שהוא לומד. כולם שואפים להתפרסם בידיעת התורה שלהם. והקב"ה אוהב את זה, כי זה אומר שאתה משתמש ביצר הזה עבור המטרה שלשמה הוא נברא.

המנוע הגדול

נשים שמסכימות ללדת עוד ועוד ילדים - גם אם זה קשה; לא תמיד קל לגדל ילדים רבים כל כך בבית - אבל אשה שעושה כן משום שהדבר מביא לה כבוד גדול יותר, היא אשה שעושה שימוש נכון ביצר הכבוד.

ובעלה - הוא מנסה לקנות לרכוש לעצמו שם טוב, כדי שאנשים יכבדו אותו. הוא סוגר את הפה ומחייך אל כולם, כי הוא רוצה שיאמרו עליו מאחורי גבו: "היענק'ל הזה הוא אדם טוב! איזה דרך ארץ. והוא ממש בן אדם ישר!" טוב מאוד! ומה שעוד יותר טוב - הוא מחליט: "אני לא אריב עם אשתי. אני רוצה לגרום לה לחשוב שאני אדם טוב. היא תחשוב שיש לי מידות טובות, והיא תכבד אותי. אני רוצה שקרובי משפחה יחשבו עלי דברים טובים. אני רוצה שכולם יאמרו: 'איזה בעל דרך-ארץ. הוא נחמד לכולם.'" וכך אתה הופך לבן אדם שלם יותר, לעבד ה' טוב יותר - בזכות הרצון לזכות לכבוד.

ואם האינסטינקט הזה גורם לך לתת עוד צדקה, זה דבר נפלא! כבוד גדול הוא לאדם כשמכריזים עליו: "פלוני נתן כך וכך כסף למטרות טובות". אתה מעוניין להתפרסם כ'בעל צדקה' גדול! אדרבה, כשאוספים כסף עבור מטרת צדקה, תכריז בקול גדול את הסכום שאתה מנדב, כי כשאחרים שומעים שאתה תורם, זה גורם

2. במקום אחר (ע' עם סגולה ח"ב עמ' פב-פג), ביאר הרב זצ"ל כי הענין הנשגב של עבודת ה' מתוך הכרת תודה ולא לשם קבלת שכר נצחי הנו מושג נעלה מדי בכדי להדריך בה את כלל הצבור בימינו אנו, אך באותם ימים גדולים ידע אנטיגנוס, גדול החכמים בדורו, כי דורו מסוגל לקבל הדרכה כזאת. אז, אפילו המון העם חי עם הכרה ברורה בעולם הזה ולא היה צורך לחזק כלל את הידיעה ואת השאיפה הזו, ועל כן ביקשו רבותיהם לחומם אותם למדרגה עוד יותר נעלית, לשאיפה של עבודת ה' אך ורק לשמו ית' ובלי פניה אישית כלל. אך כל זה שייך רק לאחר שהמציאות של שכר העולם הבא הופנם כדבר ברור ומוחשי והוא הוא המאיר את כל צעדי האדם בעולם הזה.

הניצוץ שאבד

הכבוד של העולם הזה, לאחר זמן מה הופך לכלום, לאפס, גם אם מדובר במשהו חשוב יותר מפסל ברונזה. דמיין לרגע שאתה עומד באצטדיון 'מדיסון סקוור גארדן', ומאה אלף איש עומדים ומריעים לך. דמיין לרגע שגילית איזו תגלית נפלאה, וכעת נערך לכבודך אירוע הוקרה. אתה עומד בפני קהל ענק של מאה אלף איש, כולם מוחאים כפים לכבודך. זה לא שווה כלום! זה חסר משמעות לחלוטין! הרי כעבור שעה הכל נגמר. האירוע מסתיים, כולם חוזרים הביתה, ושוכחים ממך תוך זמן קצר.

וגם אם נניח שהם ממשיכים לחשוב עליך אחרי שחזרו הביתה - תאר לעצמך, מאה אלף איש חושבים עליך ומריעים לך כל הזמן, יומם ולילה! עדיין אין לזה לזה שום משמעות. אני תמיד אוהב להמשיל את המשל הבא: יש כרגע על הרצפה לפנינו מיליארדי חיידקים. דמיין לרגע שכל אותם חיידקים מריעים לכבודך. האם יש לזה כל משמעות?

אז מגיע רבינו סעדיה גאון ומלמד אותנו שיש מקום אחד בלבד שבו הכבוד הוא אמיתי ולא מדומה; מקום אחד שבו הכבוד הוא נצחי. אתם יודעים איפה? בעולם הבא. כך כותב רס"ג, שהעולם הבא הוא כבוד. רבינו סעדיה גאון מגלה לנו כאן, שהאושר הסודי של העולם הבא הוא האושר שבכבוד. זהו סודו של העולם הבא.

תהילה נצחית

למען האמת, רוב בני האדם בכלל לא חושבים על העולם הבא. על מה כבר יש לחשוב? הם אוהבים לחשוב על העולם הזה, ואילו העולם הבא נתפס אצלם כנושא עמום ומוזר.

אבל אנחנו חייבים לחשוב על כך, כי לשם אנחנו עתידים להגיע. במוקדם או במאוחר, כל אחד ואחד מאיתנו - גם האדם המוצלח ביותר - יצטרך לומר שלום לעולם הזה, ולעבור לביתו הנצחי, לעולם האמיתי.

ולכן, כל מי ששכל בקדקדו חייב לצפות ולחשוב על מה שעתיד להיות אחרי פטירתו, כי זוהי נחמתנו. כך אמר דוד המלך ע"ה (תהילים צד, יט): "בְּרַב שְׂרָעִפִי בְּקִרְבִּי" - כשאת ראשי מטרידות כל מיני מחשבות, "תִּנְחַמְיָךְ יִשְׁעֶשְׂעוּ נַפְשִׁי" - התנחומים שלך הם אלו שמשמחות את נפשי. מהם תנחומים אלו? העולם הבא. זוהי הנחמה שתמיד נותנת לאדם תקווה ומעודדות אותו, שיהיו הנסיבות והתנאים אשר יהיו, שווה לחיות. לא משנה מה תעבור בעולם הזה, העולם הבא ממשיך

ומה קורה אם לפתע אתה רואה מרכבה המובלת על ידי ארבעה סוסים חזקים, שעושה את דרכה במעלה ההר? אם יש לך אפשרות לרתום את הרכב שלך לעגלה הזו, ולהשתמש בכוחם של הסוסים כדי להצליח להעפיל במעלה ההר, בוודאי שתעשה זאת. ואם לארבעת הסוסים הללו קוראים כבוד, כבוד, כבוד ועוד כבוד - מה בכך? אתה צריך להגיע לראש ההר, ואם הדרך שלך לעשות זאת היא על ידי חיבור לעגלה הזו, טוב מאוד. הצלחת במשימה!

כעת אנו מבינים עד כמה חשוב לנצל את הרצון להשיג כבוד. איך מנצלים את זה? צריך לטפח ולעודד את הרגש הזה. אל תאמר: "אני לא רוצה כבוד". אל תרמוס ותדכא את היצר הזה. להפך, עליך ללמוד כיצד להשתוקק לכבוד. עליך לדעת כיצד ללבות את האש הזו, ולהמשיך ללבות אותה עוד ועוד, עד שהיא תהפוך לתבערת ענק. והאש הזו תמשיך לספק לך אנרגיה, ולתדלק את המנועים שמניעים אותך.

ג' - המטרה של מידת הכבוד

ניצוץ מדומה

כל זה טוב ויפה. לחפש כבוד בעולם הזה כניצוץ שיתניע את עבודת ה' שלך - זה מה שה' אלקינו דורש מאיתנו. אבל רבינו סעדיה גאון התכוון להרבה יותר מכך. יצר הכבוד נועד לדברים גדולים יותר, כי סוף כל סוף, כל כבוד שנשיג בעולם הזה הוא רק כבוד מדומה, תחליף זול למשהו אחר.

אסביר את דברי. אם נתבונן בכך, הרי שכל כבוד שהאדם מקבל בעולם הזה, הוא באמת דבר מגוחך. חיל מזנק אל שדה הקרב מתוך תקווה לזכות לתהילה נצחית. אבל מהי אותה תהילה? שיבנו פסל מברונזה בדמותו, כשהוא רכוב על גבי סוס מברונזה. הסוס אפילו לא דוהר. הוא ניצב בדומיה בכיכר העיר. העוברים ושבים בכלל לא מביטים על הפסל; נמאס להם כבר לראות אותו, והוא בכלל לא מעניין אותם.

לפעמים יש פסל כזה בעיר מגוריך, ומישהו פעם מספר לך: "ראיתי בספר על אתרי תיירות, שבעיר שלכם יש פסל מפורסם של פאול רוויר (א.ה. פטריוט פעיל במהפכה האמריקנית). זה נמצא ממש קרוב לבית שלך".

"אה, הפסל ההוא?" אתה עונה לו. "לא ידעתי שזה פאול רוויר". בשבילך זה לא יותר מאיש רכוב על סוס. אף פעם לא עלה בדעתך לברר מיהו האיש הזה.

העולם הבא יהיה גדול פי מיליון; הקב"ה יעניק לנו תחושות חדשות ואינסופיות, שכלל איננו מודעים לקיומן כאן בעולם הבא. הקב"ה מחדש נתיבים חדשים של אושר, נתיבים חדשים של תחושות ורגשות, של חושים, כדי שנוכל לסבול את הכבוד הזה.

וזו המטרה - כך אומר רבינו סעדיה גאון - שלשמה נברא בנו יצר הכבוד. לא בשביל לבזבז אותנו על העולם הזה. כבר אמרתי לכם בעבר את המשל של החפץ חיים על מי שמחפש כבוד בעולם הזה. הוא אמר שכבוד הוא כמו קוגל. קוגל מכינים לכבוד שבת. מה יקרה אם יהודי ישב בערב שבת בצהריים ויאכל את כל הקוגל?! אם הוא עושה כך, הוא עושה בקוגל שימוש בלתי נכון. הקוגל לא מיועד לערב שבת.³

דחיית סיפוקים

הכבוד לא מיועד לערב שבת, לעולם הזה. כך מלמד אותנו רבינו סעדיה גאון, שיצר הכבוד נברא כדי שנכין את עצמנו בעולם הזה עבור חיי העולם הבא. האינסטינקט הזה, התשוקה המולדת הזו, פועמת בליבנו תמיד, במטרה ללמד אותנו על האושר הגדול הממתין לנו בעולם הבא. צריך להבין את זה. הקב"ה שתל בנו את היצר הזה כי יום יבוא ותשוקה זו תתממש במלואה.

וכל מי שהשיג יותר מחבירו, בוודאי יזכה לאושר גדול יותר, וכמו שכתוב "כִּי עַל כָּל כְּבוֹד חֶפְזָה" (ישעיה ד, ה). הפסוק מלמד אותנו שלכל צדיק תהיה חופה לפי כבודו בעולם הבא (ב"ב עה, א).

יש אנשים שאומרים: "מה אכפת לי? אני מאמין בעולם הבא, ואני בטוח שזהו מקום של אושר גדול. אם אני יכול להיכנס לעולם הבא, לא אכפת לי איזה מושב יהיה לי. מספיק לי אפילו מושב אחורי. כל עוד אני בפנים, למי אכפת מכבוד?"

אבל אנשים אלו מתעלמים מתכליתה של תאוות הכבוד, ובכך הם מרמים את עצמם. הרי בעולם הזה, הנושא הזה מאוד מפריע להם. אם הם יגיעו לחתונה ויראו שכל שאר האורחים זכו למקום טוב יותר, אוכל טוב יותר, ומוסיקה טובה יותר, בעוד הוא נאלץ לשבת על יד פתח הכניסה, זה יפריע לו. אם הוא לא קיבל את העליה שרצה, זה מכרסם בו; לפעמים זה יכול אפילו

להמתין לך. ולכן משתלם להכיר את טיבו של עתידך בחיים שלאחר המוות, ולדעת מהו טיבו של האושר של העולם הבא.

הכבוד האמיתי

"העולם הבא אין בו לא אכילה ולא שתיה" (ברכות יז, א) - אל תצפה לקבל שם ארוחת בוקר, צהרים וערב. שם לא מגישים ארוחות. אז מה עוד נשאר? רכבי יוקרה ווילות מפוארות? לא, גם את זה אין שם. וגם לא חופשות בפלורידה או בקליפורניה. שם יש משהו מענג ומהנה לאין ערוך. אתם יודעים מה זה? כבוד. העולם הבא הוא מקום של כבוד. ומדוע זוהי ההנאה הגדולה ביותר, העונג העז ביותר? בגלל מי שמעניק את הכבוד הזה. הקדוש ברוך הוא!

הבה נצייר לעצמנו את הציור הבא. הקב"ה יושב ב'מזרח', וסביבו יושבים כל הנביאים; משה רבינו ואהרן הכהן וכל שאר הנביאים שעמדו לישראל. גם התנאים והאמוראים עומדים שם, יחד עם הראשונים, האחרונים, וכל היהודים הגדולים שבכל הדורות, עד לדורנו אנו. וכולם יושבים ומריעים לכבודך!

הוספתי את כל השאר רק כדי להמחיש את הציור הזה, כדי שנרגיש אותו בצורה חיה יותר, אבל הקב"ה הוא הקהל שיש לו משמעות! אכפת לנו אך ורק מהתרועות שלו. האושר הגדול ביותר שתחוש נשמתנו יהיה, כאשר הקב"ה יאיר פניו אלינו באהבה - אותו חיוך של שביעות רצון, הוא הוא האושר הנצחי שאליו אנו מקווים. אין שום שמחה ושום שכר גדול יותר מאשר לזכות לכבוד מאת ה'.

כבוד גדול מנשוא

הכבוד והאושר יהיו כל כך גדולים, שאין לנו אפשרות לסבול את זה בחיי חיותנו, והיינו מתים מרוב אושר. הגמרא (סנהדרין ק, ב) אומרת שבעולם הבא, הקב"ה מעניק כח לצדיקים כדי שיצליחו לסבול את האושר הזה. האושר הזה הוא עצום מדי עבור הכח האנושי, ולכן הקב"ה נותן לצדיקים כח לסבול אותו, כי אחרת, בן אנוש אינו מסוגל לחוות שמחה כה עזה.

מעשה שהיה באדם שקיבל מברק שהוא זכה בסכום כסף עצום בהגרלת הפיס, ולשמע הבשורה, הוא מת מרוב אושר. העצבים שלו לא עמדו בכך. האושר של

3. א.ה. זה לשון ספר "חפץ חיים על התורה" פרשת נשא (בהערות "מעשי למלך"): ובנסעו פעם למוסקבה לרגלי עיני ישיבתו, שלח מקודם מכתב לאחד ממכיריו שמה לפגוש אותו בבית התיבות, ולהסתיר יום בואו ממקורביו ומיודעיו, לבל יבואו לקבל פניו בפומבי. כשנתוודע הדבר בבואו, שאלהו אחד ממיודעיו, בשביל מה מנע מהם מלקבל פניו ולחלק לו את הכבוד הראוי לת"ח כמוהו? ענה ואמר בבית צחוק על שפתיו: אינני מסופק כי כבודו אוכל 'קוגעל' בשבת. ואם יתאוה תאוה ביום הששי לאכול 'קוגעל', תייעץ לו בעלת הבית לאכול לע"ע מאכל אחר, יען כי 'קוגעל' אוכלים רק בשבת. וסיים, "כבוד זהו קוגעל ואוכלים אותו רק ביום שכולו שבת" ... ואם יאבה מי שהוא לאכול בערב שבת, אז יוכרח להיות רעב בשבת...

בואו נהיה מעשיים

לרדוף אחר הכבוד

הקב"ה הטביע בנו את התשוקה להשיג כבוד והכרה, ומשך, מוטל עלינו להתרגל לכוון אותו בכיוון הנכון. בכל יום במשך השבוע הקרוב, נקדיש בלי נדר דקה אחת כדי לחשוב על הכבוד הנצחי שביכולתנו לקנות על ידי עבודתנו בעולם הזה - הארת פניו של השי"ת בעולם הבא. בכך נשעבד מחדש את חיינו, את המאוויים והחלומות שלנו, למטרה החשובה ביותר - השגת כבודו של העולם הבא.

שאלה:

כיצד מותר לנו לומר לקב"ה "ברוך אתה"? האם אין בפניה אל ה' בלשון "אתה" - לשון של קורבה, משום חוסר כבוד?

תשובה:

עליך להבין שהקב"ה מביט כעת מן השמים - הוא מסתכל, ברגע זה ממש - ובודק האם יש מי שחושב עליו. וכשאתה פונה אל ה' ואומר "אתה", תכף ומיד הוא מעוניין בך. כשאתה אומר "אתה", וחושב על מה שאתה אומר, אתה הופך את הקב"ה לדבר אמיתי ומוחשי בדעתך. וזה מה שה' אלקיך דורש מעמך.

אתה אומר "אתה" - אתה! אתה מדבר עם ה' והוא מקשיב לך. הוא באמת מקשיב לך! "כי אתה שומע תפילה!" תכניס את זה לעצמות שלך, לדם שלך. בחוץ יש היום כל כך הרבה טיפשות, של אנשים שמנסים לדחוק את הקב"ה אל מחוץ לעולם. ואתה לוחם נגד הטיפשות הזו על ידי אמירת המילה "אתה". אנחנו האומה היהודית, ואנחנו מכניסים את השי"ת אל העולם. ככל שאתה מרבה לומר את שמו של ה', ככל שאתה מתפלל עוד ועוד, ככל שאתה מדבר אתו עוד ועוד, כך אתה מכניס אותו יותר ויותר אל תוך העולם.

כיום, יותר מאי פעם בעבר, העולם שלנו הוא עולם של טיפשות ורשעות. אנחנו זקוקים לנוכחותו של השי"ת בעולם הזה כמה שיותר. "אתה ה' לא תכלא רחמיך ממני" (תהילים מ, יב) - לא כתוב רק ה', אלא "אתה ה'". זה מה שה' רוצה. הוא רוצה שנרגיש אותו באופן מוחשי. הוא רוצה שתגיד "אתה". אם אתה אומר לה' "אתה", ה' יאמר לך "אתה".

לגרום לו להפוך לאויב מר של הגבאי, נשיא בית הכנסת, וגם של הרב.

אל תרמה את עצמך

"אל תרמה את עצמך", אומר המסילת ישרים (פרק ד). "דע לך, שהטבע האנושי הקיים בך כעת, מקביל למה שיהיה בעולם הבא. רגשות אנושיים אינם דבר שטחי. הם נצחיים - אנחנו לוקחים אותם איתנו לעולם הבא, וזה אומר שתאוות הכבוד אינה מסתיימת בקבר".

וכשיום אחד תגלה שהיהודי הפשוט והשקט, שישב באחורי בית הכנסת, או האשה הפשוטה שמתגוררת במורד הרחוב, נמצאים במקום הגבוה ביותר, ואילו אתה נמצא למטה למטה, אתה עוד תתחרט על כך. כן, יש ואשה הגיעה בימי חייה למדרגה כל כך גבוהה של מעשים טובים, של מידות טובות, שהיא תזכה למקום גבוה ביותר, הרבה מעל התלמיד חכם. ואיך זכתה לכך? ייתכן והסיבה היא פשוטה: היא כספהכל חייה להגיע לכבוד והכרה, והיא הקפידה לכוון את האינסטינקט הזה לכיוון הנכון. היא חתרה לכבוד מאת השי"ת.

המסילת ישרים מעורר אותנו אפוא לנצל את יצר הכבוד! אל תדחה את זה ותאמר: "לא אכפת לי מכבוד!" הרי לכך נועד האינסטינקט הזה; כדי שתחשוב כל הזמן על הכבוד שתזכה לו מאת הקב"ה.

הצלחה נוצצת

אדם יכול להספיק ולהשיג כל כך הרבה בחייו, אם רק יתמקד בכבוד של העולם הבא. העולם הזה מלא באלפי הזדמנויות, אבל עלינו לנצל אותן! והניצוץ שמניע אותנו אל הצלחה הוא אותו יצר של כבוד שהקב"ה הטביע בתוך כל אחד ואחד מאיתנו. מי שרוצה להגיע להישג כלשהו בעולם הבא - שהוא מקום הכבוד האמיתי - עליו להתחיל תכף ומיד בכל אותם דברים שיזכו אותו בכבוד הזה.

זוהי תכליתו של האדם עלי אדמות! הגענו לכאן כדי לזכות לכבוד! זהו הקנין החשוב ביותר עבור מי שיודע מהי תכליתנו בעולם הזה. ככל שהאדם עובד לקדש ולהשלים את עצמו עוד ועוד, כך הוא מוצא עוד ועוד חן בעיני השי"ת, שיאיר פנים ויחייך אליו, ובכך יזכה האדם לאושר הגדול ביותר, לנצח נצחים.

שבת שלום ומבורך!